

**Monika Piotrowska-Mazurowska**

Instytut Neofilologii

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

## DERYWATY RZECZOWNIKOWE WE WSPÓŁCZESNYM ROSYJSKIM ŻARGONIE NARKOMANÓW

**Key words:** jargon, sociolect, nominal derivatives, suffixal derivation, paradigmatic derivation

Przedmiotem poniższej analizy są derywaty rzeczownikowe określające narkomanów, substancje odurzające, czynności i stany związane z ich zażywaniem, a także przedmioty służące do intoksykacji. Materiał analityczny wyekscerpowano z następujących publikacji leksykograficznych: *Большой словарь русского жаргона* W.M. Mokijenki i T.G. Nikitiny [Мокиенко, Никитина 2000], *Слова, с которыми мы все встречались. Толковый словарь русского общего жаргона* O.P. Jermakowej, J.A. Ziemskiej i R.I. Roziny [Ермакова, Земская, Розина 1999], *Словарь московского арго* W.S. Jelistratowa [Елистратов 1994], *Словарь русского сленга (сленговые слова и выражения 60-90-х годов)* I. Juganowa i F. Juganowej [Юганов, Юганова 1997], *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга* T.G. Nikitiny [Никитина 1998].

We współczesnym żargonie narkomanów najbardziej rozwija się morfologiczny sposób tworzenia rzeczowników (393 formacje) i w tej grupie najszerzej przedstawia się sufiksacja (237 formacji – ponad 60% wszystkich morfologicznych derywatów rzeczownikowych). Okazuje się, że w zakresie derywacji wyrazów socjolekt wykorzystuje środki słotwórcze właściwe językowi ogólnemu. Wszystkie formacje tworzone są według tych modeli słotwórczych, jakie były produktywne wcześniej: „В арго мы встречаемся со всеми видами морфологического и неморфологического словообразования, наиболее характерными из которых являются усечение, суффиксация и сложение” [Елистратов 1993: 85].

W żargonie narkomanów aktywne jest tworzenie **rzeczowników od podstaw rzeczownikowych** za pomocą sufiksacji. Do odrzeczownikowych nazw wykonawców czynności wchodzi przede wszystkim nominacje narkomanów, przy tworzeniu których wysoką produktywnością charakteryzuje się przyrostek **-ист**, zajmujący pierwsze

miejsce w rosyjskim systemie słowotwórczym wśród formantów obcojęzycznych [por. Pstyga 1994: 74; Pstyga 1991: 23]: *анашист* (←*анаиша* ‘marihuana’) ‘palący marihuany’, *кукнарист* (←*кукнар* ‘wywar ze zmielonych główek maku, który koncentruje się poprzez odparowanie i wprowadza dożylnie’) ‘narkoman przygotowujący narkotyki domowym sposobem’, *моментист* (←*„Момент”* ‘nazwa kleju, który wachają narkomani’) ‘toksykoman wachający klej „Момент”’, *ханжист* (←*ханжа* ‘opium’) ‘narkoman zażywający opium’, *чифурист* (←*чифир* ‘napar bardzo mocnej herbaty’) ‘narkoman używający jako środka odurzającego naparu bardzo mocnej herbaty’, *эфедринист* (←*эфедрин* ‘efedryna’) ‘człowiek wykorzystujący efedrynę jako środek narkotyczny’.

Derywaty nazywające narkomanów powstają także dzięki innym produktywnym sufiksom:

**-ник:** *бээфник* (←*БЭЭФ* ‘środek narkotyczny otrzymywany z kleju „БФ”’) ‘człowiek używający kleju „БФ” jako środka narkotycznego’, *кислотник* (←*кислота* ‘LSD’) ‘człowiek nadmiernie skłonny do zażywania LSD’, *таблеточник* (←*таблетка* ‘tabletki’) ‘narkoman zażywający tabletki narkotyczne’, *торчикоэник* (←*торчикоэ* ‘narkotyk’) ‘narkoman’;

**-щик:** *гуталинщик* (←*гуталин* ‘pasta do butów’) ‘toksykoman używający w celu upojenia składników pasty do obuwia’, *одеколонщик* (←*одеколон* ‘woda kolońska’) ‘toksykoman’, *стимуляторщик* (←*стимулятор* ‘stymulator’) ‘narkoman’, *циклодольщик* (←*циклодол* ‘cyklodol’) ‘człowiek przyjmujący cyklodol jako środek narkotyczny’, *эфедринщик* (←*эфедрин* ‘efedryna’) ‘człowiek wykorzystujący efedrynę jako środek narkotyczny’;

są także tworzone za pomocą stosunkowo mało aktywnych formantów:

**-ан:** *глухан* (←*глухой* ‘chroniczny, zatwardziały narkoman’) ‘stary narkoman’;

**-арик, -арник:** *драпарик, драпарник* (←*дран* ‘marihuana, haszysz’) ‘narkoman’;

**-ик:** *винтовик* (←*винтовой*) ‘narkoman zażywający „винт” jako podstawowy preparat narkotyczny’;

**-ил(а), -илк(а):** *таицила* (←*таиц* ‘stan euforii narkotycznej’) ‘narkoman’, *торчила, торчилка* (←*торч*) ‘narkoman’;

**-н:** *барбитурный* (←*барбитура* ‘barbiturany’) ‘stary narkoman’;

**-ов-:** *игловой* (←*игла* ‘dożylnie zażywanie narkotyków’) ‘narkoman’, *плановой* (←*план* ‘narkotyk, najczęściej marihuana lub haszysz’) ‘narkoman, palacz marihuany, haszyszu’, *чумовой* (←*чума* ‘kokaina’) ‘narkoman zażywający kokainę’, *шмаровой* (←*шмара* ‘haszysz’) ‘narkoman, palacz haszyszu’;

**-ок:** *торчок* (←*торч*) ‘narkoman’;

**-от(а):** *наркота* (←*наркоман*) ‘narkomani’;

**-ош(а):** *наркоша* (←*нарк* ‘narkoman’) ‘narkoman, narkomanka’;

**-ошник, -ушник:** *крезошник* (←*креза* ‘szpital psychiatryczny’) ‘człowiek przebywający w szpitalu psychiatrycznym lub poradni narkologicznej’, *чернушник* (←*черный* ‘opium’) ‘narkoman zażywający opium’;

**-уш(а):** *наркуша* (←*нарк* ‘narkoman’) ‘narkoman’;

- хор:** *анаишор* (←*анаиша* ‘marihuana’) ‘pałacy marihuane’;  
**-чик, -чиц(а):** *марафетчик* (←*марафет* ‘narkotyki’) ‘narkoman’, *марафетчица* (←*марафет*) ‘narkomanka’;  
**-як:** *игляк* (←*игла* ‘dożylne zażywanie narkotyków’) ‘narkoman regularnie wprowadzający sobie narkotyki dożylnie’.

Na wzmiankę zasługuje żartobliwe użycie sufiksu **-лог** (element **-лог** interpretuje się także jako komponent podstawowy [por. *Русская грамматика* 1982: 245]) w wyrazach oznaczających specjalistę w danym zakresie. W żargonie narkomanów za pomocą tego przyrostka określa się narkomana specjalistę w zażywaniu tabletek narkotycznych: *таблетолог* (←*таблетка*).

Nazwy środków czynności to przede wszystkim nazwy substancji odurzających oraz przedmiotów służących do intoksykacji. Są to przeważnie nazwy modyfikacyjne. Do bardziej produktywnych przyrostków w urabianiu odrzeczownikowych nazw narkotyków należą:

- к(а):** *бензолка* (←*бензол*) ‘kodeina i podobne leki zawierające narkotyki’, *мастырка* (←*мастыра*) ‘papieros napełniony substancją narkotyczną’, *морфушка* (←*морфуша*) ‘morfina’;  
**-ик:** *кокстик* (←*кокс*) ‘kokaina’, *кропалик* (←*кропаль*) ‘doza, porcja haszyszu’, *сопливчик* (←*сопливка*) ‘efedryna’;  
**-овк(а), -евк(а), -ивк(а):** *ангидридовка* (←*ангидрид*) ‘surowe opium’, *сопливка* (←*сопли* ‘smarki’) ‘efedryna’, *ширевка* (←*ширево*) ‘narkotyki wprowadzane dożylnie’;  
**-ух(а):** *косуха* (←*косая*) ‘skręt z marihuana’, *марфуха* (←*Марфа*) ‘morfina’, *опуха* (←*опий*) ‘opium’, *циклуха* (←*цикл*) ‘cyklodol’, *чернуха* (←*черный*) ‘opium, surowe opium’;  
**-ушк(а):** *кикушка* (←*кик*) ‘kokaina’, *кислушка* (←*кислота*) ‘syntetyczny narkotyk LSD, wywołujący halucynacje’;  
**-яшк(а):** *беляшка* (←*белый*) ‘kokaina’, *мастяшка* (←*масть*) ‘substancja narkotyczna do palenia’.

Pozostałe formanty służące derywowaniu nazw środków czynności są stosunkowo mało aktywne:

- ал(о):** *торчало* (←*торч*) ‘narkotyk’;  
**-в(а):** *шалва* (←*шала*) ‘lekki narkotyk z konopi, marihuana’;  
**-ев-:** *кашлевая* (←*кашель*) ‘tabletki od kaszlu, która po obróbce chemicznej jest wykorzystywana przez narkomanów’;  
**-енок:** *крабенок* (←*краб*) ‘sidnokarb (psychostymulator, narkotyk halucynogeny)’;  
**-ец:** *крабец* (←*краб*) ‘sidnokarb’;  
**-чк(а), -ичк(а):** *галечка* (←*галька*), *галичка* (←*галька*) ‘porcja narkotyku’;  
**-ин(а):** *дымина* (←*дым*) ‘tytoń, papierosy’;  
**-икоз:** *торчикоз* (←*торч*) ‘narkotyk, najczęściej marihuana’;  
**-ищ(е):** *молочище* (←*молоко*) ‘lekki narkotyk przygotowywany z konopi na mleku skondensowanym’;  
**-ник:** *венник* (←*вена*) ‘żyła’;

- овик**: *кубовик* (←*куб*) ‘strzykawka o pojemności jednego centymetra sześciennego’;
- ов(о), -ев(о)**: *пыхово* (←*пых*) ‘coś do palenia (często o narkotyku)’, *ширево* (←*ширь*) ‘narkotyki wprowadzane dożylnie’;
- ок**: *вторячок* (←*вторяк*) ‘powtórnie zaparzona herbata’, *косячок* (←*косяк*) ‘papieros z substancją narkotyczną’, *обручок* (←*обруч*) ‘strzykawka do iniekcji narkotyków’, *шмиток* (←*шмит*) ‘narkotyk typu amfetaminy’;
- очк(а)**: *пяточка* (←*пятка*) ‘niedopałek papierosa z marihuaną (zazwyczaj skręcony, żeby nie wysypała się „trawa”)', *ханочка* (←*ханка*) ‘opium’;
- ул(я)**: *пятуля* (←*пятка*) ‘niedopałek papierosa z marihuaną (zazwyczaj skręcony, żeby nie wysypała się „trawa”)';
- ух(а)**: *чекуха* (←*чек*) ‘podrobiona recepta na lekarstwo zawierające narkotyk’;
- уш(а)**: *морфуша* (←*морфин*) ‘morfina’;
- ц(а), -ц(ы)**: *дрянцы* (←*дрянь*) ‘haszysz bardzo niskiej jakości’, *дурца* (←*дурь*) ‘marihuana’;
- чик**: *планчик* (←*план*) ‘haszysz’;
- ј(е), -овј(е)**: *мачье* (←*мак*) ‘główki makowe’, *шировье* (←*ширь*) ‘narkotyki dożylnie’;
- ыч**: *герыч* (←*героин*) ‘heroina’;
- яг(а)**: *черняга* (←*черный*) ‘opium’;
- як**: *ампуляк* (←*ампула*) ‘ampułka z narkotykiem’, *цикляк* (←*цикл*) ‘tabletki cykłodolu’;
- ярник**: *ампулярник* (←*ампула*) ‘substancje narkotyczne znajdujące się w ampułkach’.

Wyraz *лепеха* (←*лепешка*), oznaczający tabletkę zawierającą substancję narkotyczną, to przykład derywacji alternacyjnej. Formalnym wykładnikiem alternacji jest tu wymiana fonemów *ш* : *х*, przy czym wyraz z fonemem *х* w miejscu poprzedniego fonemu *ш* zyskuje ujemną wartość emocjonalną [por. Grabias 1981: 112–115].

Wśród nazw środków czynności nieliczne nazwy utworzone zostały za pomocą formantów egzotycznych [por. Елистратов 1994: 658–663]: *ганджубас* (←*ганджа*) ‘haszysz’, *дурдецело*, *дурдицелла* (←*дурь*) ‘haszysz’, *манагуа* (←*манага*) ‘napój przygotowywany z dojrzałych konopi na bazie mleka’, *ханоби* (←*ханка*) ‘haszysz’.

Odrzeczownikowe nazwy czynności i stanów tworzy się najczęściej za pomocą przyrostków:

- к(а)**: *волокушка* (←*волокуша*) ‘stan silnego upojenia narkotycznego’, *откидка* (←*откид*) ‘krańcowy stan emocjonalny, obojętność, ospałość, senność, każdy stan nieświadomości’, *отключка* (←*отключ*) ‘ciężki stan fizyczny po zażyciu dużej dawki narkotyku’;
- няк**: *отходняк* (←*отход*) ‘syndrom abstynencyjny’, *передозняк* (←*передоз*) ‘przekroczenie normy przy zażyciu narkotyku’, *приходняк* (←*приход*) ‘euforia narkotyczna’.

Inne formanty występujące w tej grupie słów to:

- ак**: *стремак* (←*стрем*) ‘stan podejrzliwości, strachu (w tym wywołany przez narkotyki)’;

- ал(о):** *глюкало* (←*глюк*) ‘obiekt kontemplowany po przyjęciu halucynogenu’;  
**-в(а):** *глюква* (←*глюк*) ‘halucynacja’;  
**-ик/-ик(и), -ник** *паровозик* (←*паровоз*) ‘sposób palenia haszyszu lub marihuany, przy którym jeden narkoman bierze papieros w usta (gorącym końcem do wewnątrz) i puszcza dym do ust drugiemu narkomanowi’, *тошнотуки* (←*тошнота*) ‘mdłości, nudności; zły nastrój, nieprzyjemne doznania’, *депрессушник* (←*депрессуха*) ‘depresja’;  
**-овин(а):** *глюковина* (←*глюк*) ‘obiekt kontemplowany po przyjęciu halucynogenu’;  
**-ух(а):** *депрессуха* (←*депрессия*), *депрессуха* (←*депрессия*) ‘depresja’;  
**-он:** *откидон* (←*откид*) ‘stan upojenia narkotycznego’, *отрубон* (←*отруб*) ‘stan nieświadomości’.

Nazwy miejsc realizowane są tylko w kilku derywatach fundowanych przez rzeczowniki. Są to formacje utworzone za pomocą przyrostków:

- ик:** *огородик* (←*огород*) ‘plantacja konopi lub maku opiumowego’;  
**-южник/-юшник:** *гадюжник* (←*гадость* ‘narkotyk’), *гадюшник* (←*гадость*), *гадюшник* (←*гадость*) ‘melina narkomanów’;  
**-ечн-:** *калечная* (←*калики* ‘tabletki narkotyczne’) ‘apteka’;  
**-южн-:** *калюжная* (←*калики*) ‘pokój lekarski, gabinet zabiegowy, miejsce w szpitalu, gdzie chorym wydaje się lekarstwa’.

Produktywnym typem słowotwórczym (wysegmentowano 61 wyrazów należących do tego typu derywatów) w obrębie odrzeczownikowych nominacji narkotycznych jest uszczuplenie wyrazu podstawowego o elementy niefleksyjne. Ucięciom mogą ulegać morfemy słowotwórcze wyrazu fundującego lub elementy niebędące morfemami [por. Grabias 1981: 109–110]. W wyniku tego rodzaju zabiegów słowotwórczych powstają formacje modyfikacyjne: *барбитура* (←*барбитураны*) ‘barbiturany’, *гандж* (←*ганджа*) ‘haszysz’, *кок* (←*кокаин*) ‘kokaina’, *нарк* (←*наркоман*) ‘narkoman’, *нарком* (←*наркоман*) ‘narkoman’, *наркот* (←*наркота*) ‘narkoman’, *нокс* (←*ноксирон*) ‘tabletki noksyronu’, *нарфюм* (←*нарфюмерия*) ‘środek owadobójczy wykorzystywany jako narkotyk’, *пента* (←*пенталгин*) ‘pentalgin’, *передоз* (←*передозировка*) ‘przekroczenie normy przy zażyciu narkotyku’, *пласт* (←*пластилин*) ‘żywica z pyłkiem, zbierana z kwiatostanów konopi’, *пром* (←*промедол*) ‘promedol’, *сед* (←*седуксен*) ‘seduksen’, *сульфа* (←*сульфазин*) ‘sulfazin’, *токсик* (←*токсикоман*) ‘toksykoman’, *транк* (←*транквилизатор*), *транквилик* (←*транквилизатор*) ‘trankwilizator’, *фен* (←*фенамин*) ‘fenamina’, *цикл* (←*циклодол*) ‘cyklodol’.

Do uciętych form wyrazów wyjściowych mogą być dodane sufiksy lub elementy fleksyjne występujące w roli formantu słowotwórczego [por. Laskowski, Wróbel 1964; Grzegorzczkova, Laskowski, Wróbel 1998: 424]: *абстыг*, *абстык* (←*абстиненция*) ‘abstynencja, syndrom abstynencyjny’, *глюка* (←*глюк*) ‘halucynacja’, *гера* (←*героин*) ‘heroina’, *герфа* (←*герфонал*) ‘gerfonal’, *джа* (←*джеин*) ‘haszysz’, *кода* (←*кодеин*) ‘kodeina’, *краба* (←*кרב*) ‘sidnokarb’, *нарик* (←*наркоман*) ‘narkoman’, *нокса* (←*ноксирон*) ‘noksyron’, *нарик* (←*паровоз*) ‘sposób palenia haszyszu lub marihuany, przy którym jeden narkoman bierze papieros w usta (gorącym końcem do wewnątrz)

i puszcza dym do ust drugiemu narkomanowi', *парфа* (←*парфюмерия*) 'środek narkotyczny, przygotowywany z artykułów perfumeryjnych', *релаха* (←*реланиум*) 'relanium', *сидней* (←*сиднокарб*) 'sidnokarb', *феня* (←*фен*) 'fenamina', *хани* (←*ханка*) 'narkomanka', *цикла* (←*цикл*) 'cyklodol'.

Przy uszczupleniu form wyrazowych możliwe są nieregularne przekształcenia głoskowe tematu bazowego: *галюн* (←*галюцинация*) 'halucynacja', *глюк* (←*галюцинация*) 'halucynacja', *демич*, *демик* (←*демидыч*) 'dimedrol', *коки* (←*кокаин*) 'kokaina', *этил* (←*этаминал*) 'etaminał'.

Żargon młodzieżowy przepełnia fonetyczne zabawy słowne [por. Зайковская 1993: 41]. Są to zjawiska różnego typu, jak metateza (przestawienie kolejności głosek), substytucja (wymiana głoski właściwej na inną) czy nazwa pierwszej litery. Najczęściej zmiany te zachodzą w rzeczownikach fundowanych przez rzeczowniki w kategorii nazw narkotyków: *к* [*ка*] (←*кокаин*) 'kokaina', *г* [*гэ*] (←*героин*) 'heroina', *эс* (←*ang. cocaine*) 'kokaina', *дж* (←*джейн*) 'marihuana', *дряп* (←*дран*) 'haszysz', *кефан* (←*кенаф*) 'haszysz', *киф* (←*кеф*) 'dawka, porcja haszyszu', *кокиш* (←*кокс*) 'kokaina', *накс* (←*нокс*) 'tabletki noksyronu', *плантчик* (←*планчик*) 'haszysz, narkotyki'; w mniejszym stopniu dotyczą innych określeń: *махил* (←*макил*) 'handlarz narkotyków', *видла* (←*вилла*) 'melina narkomanów', *абручок* (←*обручок*) 'strzykawka do iniekcji narkotyków', *крубовик* (←*кубовик*) 'strzykawka o pojemności jednego centymetra sześciennego'.

Na wzmiankę zasługuje również związane z grammi słownymi zjawisko imitacji nazwisk: *Балдашкин* 'narkotyk, zwykle marihuana', *Демидыч* 'dimedrol', *Кузьмич* 'naleśnik, placek z marihuana', *Соплевич* 'efedryna', *Ханкин* 'narkoman zażywający opium'.

**Rzeczowniki motywowane przymiotnikami** to przede wszystkim nazwy narkotyków tworzone za pomocą przyrostków:

- к(а)**: *беспонтовка* (←*беспонтовый*) 'narkotyk niskiej jakości', *краснодарка* (←*краснодарский*) 'gatunek marihuany', *чуйка* (←*чуйский*) 'gatunek marihuany';
- т(а)**: *сухта* (←*сухой*) 'odparowany ekstrakt opium';
- як**: *сонняк* (←*сонный*) 'trankwilizator, środek nasenny', *чистяк* (←*чистый*) 'wysokogatunkowy narkotyk'.

Wśród rzeczowników deadiektywnych poza nazwami narkotyków występuje jeden rzeczownik osobowy. Jest nim wyraz *тухляк* (←*тухлый*), oznaczający nieudolnego narkomana i zawierający sufiks **-як**.

Za pomocą sufiksów **-як**, **-няк** tworzone są również nazwy stanów występujących po zażyciu narkotyków: *свинаяк* (←*свиной*) 'stan charakteryzujący się silnym apetytem', *тупняк* (←*тупой*) 'stan głodu narkotycznego'.

Jeden rzeczownik odprzymiotnikowy powstał za pomocą derywacji wstecznej: *астрал* (←*астральный*) 'dziwny, niezwykły stan (najczęściej przyjemny); stan upojenia'.

Wśród nominacji narkotycznych wyodrębniono trzy przypadki **rzeczowników utworzonych od liczebnika** za pomocą przedrostków **-як i -няк**: *первяк* (←*первый*), *вторяк*, *вторняк* (←*второй*) 'bardzo mocny napar herbaty'.

W żargonie związanym ze środowiskiem narkomanów licznie reprezentowane są **rzeczowniki odczasownikowe**. Derywacja dewerbalna odbywa się tu drogą sufiksálną lub paradygmatyczną. Od podstaw czasownikowych tworzy się nazwy wykonawców czynności za pomocą następujących przyrostków:

- арь**: *глотарь* (←*глотать*) ‘narkoman zażywający tabletki z substancją narkotyczną’;
- ач**: *нюхач* (←*нюхать*) ‘toksykoman’;
- ов-**: *втыковой* (←*втыкать*) ‘kokainista’, *шировой* (←*ширять*) ‘narkoman wprowadzający narkotyki przy pomocy iniekcji’;
- анн-**, -**енн-**: *заниюханный* (←*заниюхать*) ‘człowiek zażywający kokainę, znajdujący się pod wpływem narkotyku’, *нокшенный* (←*ноксить*) ‘narkoman, który zażył tabletki noksyronu’;
- щик**, -**льщик**: *жильщик* (←*жилиться*) ‘narkoman robiący dożylny zastrzyk z narkotyku’, *пыхальщик* (←*пыхать*) ‘narkoman palacz; człowiek nadużywający marihuany’;
- ук**: *пыхнук* (←*пыхнуть*) ‘przypalający papierosy z narkotykiem’;
- ун**: *лизун* (←*лизать*) ‘narkoman przyjmujący substancje narkotyczne poprzez układ pokarmowy’.

Rzeczowniki odczasownikowe tworzone za pomocą sufiksów oznaczają również procesy, stany i środki czynności. Są to nazwy zawierające następujące przyrostki:

- еж**: *балдеж* (←*балдеть*) ‘stan upojenia narkotycznego’;
- ежк(а)**: *долбежка* (←*долбиться*) ‘stan abstynencji narkotycznej’;
- к(а)**: *зацепка* (←*зацепить*) ‘początek działania narkotyku’, *мостырка* (←*мостырить*) ‘narkotyk’, *чифанка* (←*чифанить*) ‘mocny roztwór herbaty, używany jako narkotyk’;
- ни(е)**: *обдолбание* (←*обдолбаться*) ‘przyjęcie zbyt dużej dozy narkotyków’, *ширяние* (←*ширять*) ‘zażywanie narkotyków dożylnych’;
- б(а)**: *кольба* (←*колоться*) ‘proces iniekcji narkotyków’;
- як**: *тошняк* (←*тошнить*) ‘mdłości, nudności, też zły nastrój, nieprzyjemne doznania’;
- ех(а)**: *куреха* (←*курить*) ‘substancja do palenia’;
- ок**: *курюк* (←*курить*) ‘przerwa na zapalenie papierosa lub zaciągnięcie się papierosem’;
- ар(а)**: *нюхара* (←*нюхать*) ‘kokaina’;
- т(а)**: *нюхта* (←*нюхать*) ‘kokaina’;
- ев(о)**: *палево* (←*палить*) ‘takie zachowanie, po którym otoczenie poznaje, że człowiek znajduje się w stanie upojenia narkotycznego’;
- ач**: *пахтач* (←*пахтить*) ‘haszysz’;
- ец**: *труханец* (←*трухануть*) ‘gorączka z silnymi dreszczami, wywołana dożylnym wprowadzeniem preparatów narkotycznych własnej produkcji z domieszkami’;
- он**: *расслабон* (←*расслабиться*) ‘przyjemny stan fizyczny, brak trosk i trudności’;
- ух(а)**: *расслабуха* (←*расслабиться*) ‘przyjemny stan fizyczny, brak trosk i trudności’.

Na szczególną uwagę zasługuje aktywne tworzenie rzeczowników odczasownikowych z przyrostkiem **-ЛОВ(О)**, gdyż formant ten jest wyjątkowo rzadki w systemie rosyjskich afiksów [Береговская 1996: 34]: *глюкалово* (←*глюкать*) ‘situacja doznawania halucynacji’, *отрубалово* (←*отрубаться*) ‘silne zmęczenie, znużenie, mocny sen, stan nieświadomości’, *ныхалово* (←*ныхать*) ‘palenie narkotyków lub narkotyki do palenia’, *торчалово* (←*торчать*) ‘stan euforii wywołany działaniem środków psychotropowych’, *ширлялово* (←*ширять*) ‘narkotyki wprowadzane dożylnie’.

Formacje powstałe w wyniku derywacji paradygmatycznej są rzeczownikami rodzaju męskiego lub żeńskiego. Należą do nich:

- nazwy narkotyków: *грев* (←*греться*) ‘narkotyki’, *дран* (←*дранануть*) ‘haszysz’, *кашкара* (←*кашкарить*) ‘zażywanie narkotyków’, *шан* (←*шанить*) ‘narkotyk, najczęściej haszysz lub marihuana’, *ширь* (←*ширять*) ‘narkotyki dożylnie’;
- nazwy osobowe: *завдига* (←*завдигаться*) ‘narkomanka wprowadzająca narkotyki dożylnie’, *шмыга* (←*шмыгать*) ‘narkoman wprowadzający narkotyki dożylnie’, *ступ* (←*ступать*) ‘agent specjalny do inwigilacji narkomanów’;
- nazwy stanów emocjonalnych i fizycznych: *заморока* (←*заморочить*) ‘dziwne zachowanie, zwykle w stanie upojenia narkotycznego lub alkoholowego’, *кочум* (←*кочумать*) ‘stan euforii wywołany działaniem środków psychotropowych’, *отключ* (←*отключаться*) ‘ciężki stan fizyczny (po dużej dawce narkotyku)’, *оттяг* (←*оттягиваться*) ‘zadowolenie, przyjemność’, *раскумар* (←*раскумариться*) ‘wyjście ze stanu syndromu abstynencyjnego za pomocą niewielkiej dozy narkotyku’;
- inne: *запых* (←*запыхаться*) ‘zaciągnięcie się papierosem z haszyszem’, *попил* (←*попилить*) ‘blizna, która pozostała po podcięciu żyły’, *мастыра* (←*мастырить*) ‘papieros napełniony substancją narkotyczną’.

W socjolekcie narkomanów reprezentowane są również **rzeczowniki złożone**. Tworzą one niewielką grupę wyrazów (13 jednostek). Wśród nich przeważają nominacje będące wynikiem zespolenia komponentów na zasadzie tzw. czystego złożenia [por. *Русская грамматика* 1982: 242; Zmarzer 1987: 135]: *дурмашина* (←*дурь* + *машина*) ‘strzykawka’, *кайф-базар* (←*кайф* + *базар*) ‘melina narkomanów’, *калики-моргалики* (←*калики* + *моргалики*) ‘tabletki o działaniu narkotycznym’, *нюхалонос* (←*нюхало* + *нос*) ‘toksykoman lub narkoman zażywający kokainę’, *таска-волокуха* (←*таска* + *волокуха*) ‘nieprzyjemne doznania wywołane działaniem środków psychotropowych’, *цифирбак*, *цифир-бак* (←*цифир* + *бак*) ‘naczynie, pojemnik do przygotowywania naparu bardzo mocnej herbaty’, oraz nominacje z tematem związanym obcego pochodzenia w pierwszym członie [por. *Русская грамматика* 1982: 244–246]: *минимундус* (←*мини* + *мундус* <łac. *mundus* ‘świat, wszechświat, niebo’>) ‘stan upojenia narkotycznego’, lub z interfiksem -o- i elementem związanym obcego pochodzenia w roli komponentu podstawowego: *бензоман* (←*бензин* + *ман*) ‘toksykoman wachający benzynę’ (w tym przypadku zachodzi ucięcie pierwszego tematu złożenia), *глюкоген* (←*глюк* + *ген*) ‘substancja narkotyczna (środek psychotropowy) wywołująca halucynacje’, *стремопатия* (←*стрем* + *патия* <gr. *pathos* ‘cierpienie’>) ‘chroniczny strach, fobia’.



Pozostałe z trzynastu kompozytów rzeczownikowych to złożenia z tematem czasownika w roli komponentu podstawowego, posiadające sufiks zerowy i interfiks **-o-**: *гликолов* (← *глюк* + *ловить*) ‘narkoman’, *планоход* (*план* + *ходить*) ‘środek transportu, prowadzony przez kierowcę, który palił marihuanę’.

Przedstawiona wyżej analiza morfologicznych derywatów rzeczownikowych pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Wśród tego typu formacji zdecydowanie dominują derywaty proste – sufiksalne i paradygmatyczne. W sumie tworzą one grupę 380 nazw, w której wyraźnie przeważają nazwy sufiksalne utworzone za pomocą 85 sufiksów. Derywaty złożone (*composita*) reprezentowane są łącznie przez 13 formacji.

2. Morfologiczne derywaty rzeczownikowe tworzone są od różnych kategorialnie podstaw słowotwórczych. W charakterze tych podstaw występują tematy rzeczowników, przymiotników i czasowników, oraz – sporadycznie – tematy liczebnikowe. Formacje sufiksalne są najczęściej oparte na tematach rzeczownikowych, zaś formacje paradygmatyczne – na tematach czasownikowych.

3. Stosowane w żargonie narkomanów modele słowotwórcze zasadniczo odpowiadają produktywnym modelom słowotwórczym języka ogólnego – zarówno jego neutralnych, jak i potocznych warstw stylistycznych. Do typowo żargonowych sposobów słowotwórczych można zaliczyć sposób fonetyczny; obejmuje on głównie takie zjawiska, jak metateza (przestawienie kolejności głosek), substytucja (wymiana głósłki właściwej na inną) czy nazwa pierwszej litery.

### Bibliografia

- Береговская Э.М. (1996). *Молодёжный сленг: формирование и функционирование*. Вопросы языкознания 3.
- Елистратов В.С. (1994). *Арго и культура*. В: *Словарь московского арго*. Москва.
- Елистратов В.С. (1994). *Словарь московского арго*. Москва.
- Елистратов В.С. (1993). *Наблюдения над современным городским арго*. Вестник московского ун-та. Сер. 9. Филология 1.
- Ермакова О.П., Земская Е.А., Розина Р.И. (1999). *Слова, с которыми мы все встречались*. *Толковый словарь русского общего жаргона*. Москва.
- Зайковская Т.В. (1993). *Можно мозжечокнутья? Сабо самой! Молодежный жаргон*. Русская речь 6.
- Мокиенко В.М., Никитина Т.Г. (2000). *Большой словарь русского жаргона*. Санкт-Петербург.
- Никитина Т.Г. (1998). *Так говорит молодёжь. Словарь молодёжного сленга*. Санкт-Петербург.
- Русская грамматика*. (1982). Т. I. Москва.
- Юганов И., Юганова Ф. (1997). *Словарь русского сленга (сленговые слова и выражения 60-90-х годов)*. Москва.
- Grabias S. (1981). *O ekspresywności języka*. Lublin.
- Grzegorzczukowa R., Laskowski R., Wróbel H. (red). (1998). *Gramatyka współczesnego języka polskiego*. Warszawa.
- Laskowski R., Wróbel H. (1964). *Użycie paradygmatu w funkeji formantu słowotwórczego we współczesnej polszczyźnie*. *Язык Polski* 44.

- Pstyga A. (1994). *Nowe słownictwo rosyjskie, struktura formalna i semantyczna rzeczownika*. Gdańsk.
- Pstyga A. (1991). *Иноязычные суффиксальные элемент в словообразовательной системе русского языка (на примере имен существительных)*. Russistik 1.
- Zmarzer W. (1987). *Leksyka. Słowotwórstwo*. Seria: A. Bartoszewicz, J. Wawrzyńczyk (red.). Gramatyka opisowa współczesnego języka rosyjskiego, 2. Warszawa.

### Summary

#### Nominal Derivatives in the Modern Jargon of Russian Narcotics Addicts

The article concerns nominal derivatives referring to narcotics addicts, psychoactive substances, activities and conditions related to using them as well as objects used to get under their influence. Word formation models used in the jargon of narcotics addicts generally function similarly to the productive word formation models of the common language. Among the number of nominal morphological derivatives, simple derivatives – suffixal and paradigmatic – are most common. There are not many complex derivatives (composite). The phonetic manner of forming new words can be considered a typical jargon word formation procedure. This manner includes the following phenomena: metathesis (transposition of sounds), substitution (replacement of the right sound by another one) or using the first letter instead of the word.